

ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК УСПІШНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Алла Кожевникова, Ярослава Дудко, Наталя Голубенко

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

Анотація:

Статтю присвячено розгляду процесу формування міжкультурної компетентності сучасного вчителя як важливого чинника успішної педагогічної діяльності. Проаналізовано дослідження зарубіжних і вітчизняних науковців у галузі міжкультурної компетентності. Розкрито специфіку понять «компетентність», «професійна компетентність» і «міжкультурна компетентність». Доведено, що міжкультурна компетентність сучасного вчителя є складником професійної компетентності й базується на знаннях і вміннях здійснювати міжкультурне спілкування.

Ключові слова:

компетентність; професійна компетентність; міжкультурна компетентність; міжкультурне спілкування.

Аннотация:

Кожевникова Алла, Дудко Ярослава, Голубенко Наталья. Формирование межкультурной компетентности современного учителя как важный фактор успешной педагогической деятельности. Статья посвящена изучению процесса формирования межкультурной компетентности современного учителя как важного фактора успешной педагогической деятельности. Проанализированы исследования зарубежных и отечественных ученых в области межкультурной компетентности. Раскрыта специфика понятий «компетентность», «профессиональная компетентность» и «межкультурная компетентность». Доказано, что межкультурная компетентность современного учителя является составляющей профессиональной компетентности и базируется на знаниях и умениях осуществлять межкультурное общение.

Ключевые слова:

компетентность; профессиональная компетентность; межкультурная компетентность; межкультурное общение.

Resume:

Kozhevnykova Alla, Dudko Yaroslava, Holubenko Natalia. Formation of intercultural competence of the modern teacher as an important factor in successful educational activities. The article deals with the process of forming intercultural competence of the modern teacher as an important factor in successful educational activities. Studies of foreign and domestic researchers in the field of intercultural competence were analyzed. The specific concepts of "competence", "professional competence" and "intercultural competence" were disclosed. Proved that intercultural competence of the modern teacher is a component of professional competence and based on the knowledge and skills to implement intercultural communication. Formation of intercultural competence of the modern teacher in the process of educational work is driven by the need of a highly competitive professional to work under conditions of cultural diversity.

Key words:

competence; professional competence; intercultural competence; intercultural communication.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку українського суспільства й акцентуація системи вищої освіти на компетентнісному підході передбачають відповідні зміни в підготовці майбутніх учителів і розвиток особистості фахівця на висококультурному й толерантному рівнях. Актуальність дослідження зумовлена формуванням міжкультурної компетентності сучасного вчителя в процесі педагогічної діяльності, необхідністю підготовки висококваліфікованого конкурентоздатного фахівця, налаштованого на міжкультурне спілкування й здатного працювати в умовах культурного розмаїття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання культурної компетентності розглядали такі дослідники, як М. Байрам, М. Беннет, С. Бочнер, С. Бондаренко, Н. Головіна, В. Кудикунст, О. Лешер, С. Лур'є, О. Миролюбов, І. Плужник, О. Садохін, Л. Самовар, В. Сафонова, С. Сторті, Е. Хірш. Міжкультурна компетентність як науково-педагогічна проблема була предметом дослідження в працях багатьох зарубіжних і вітчизняних учених, зокрема В. Баркасі, М. Байрам, М. Беннет, С. Бочнер, Ю. Варданян, Н. Гальсакової, Е. Зеєра, І. Зимньої, В. Краєвського, В. Кудикунст, Г. Єлизарової,

О. Леонтовича, Р. Мільруд, О. Миролюбова, О. Новікової, І. Переходько, О. Пометун, Д. Равена, С. Радул, О. Садохіна, В. Сафонова, Е. Хірш, Я. Кім, Л. Самовар, С. Сторті, В. Хутмахера, А. Хуторського, С. Шехавцова, G. Chen, D. Deardorff, K. Knapp, J. Knight, C. Kramersch, A. Moosmüller та ін. Науковий інтерес вітчизняних (Ф. Бацевич, Л. Мацько, О. Селіванова, Н. Бідюк та ін.) і зарубіжних учених (І. Абакумова, А. Асмолов, В. Біблер, Б. Вульф, В. Золотухін, І. Стернін, Г. Олпорт, С. Хеллер, Р. Вандберг та ін.) становлять питання філософії та психології міжкультурного спілкування й взаєморозуміння, механізми формування толерантної особистості. Серед педагогічних аспектів міжкультурної комунікації більше досліджені проблеми діалогу культур у процесі навчання іноземних мов (Є. Верещагін, В. Костомаров, С. Тер-Мінасова, Г. Томахін, В. Фурманова, І. Халеева та ін.).

Проте на сьогодні проблема формування міжкультурної компетентності сучасного вчителя є недостатньо вивченою й потребує подальшого аналізу.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає у висвітленні специфіки процесу формування міжкультурної компетентності

сучасного вчителя як важливого чинника успішної педагогічної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасна науково-педагогічна література містить достатню кількість інформації, у якій розкривається сутність понять «компетенція», «компетентність», «компетентний», «професійна компетентність» і «міжкультурна компетентність».

Зауважимо, що наведені вище поняття сягають своїм корінням латинських джерел і означають: *competentia* – узгодженість, відповідність, а *competo* – відповідати, бути гідним, здатним. Але зважаючи на вітчизняні мовні стереотипи, необхідно чітко розмежовувати ці поняття. Поняття «компетенція» традиційно вживається як «коло повноважень», а «компетентність» пов'язують з обізнаністю, авторитетністю, кваліфікованістю. Саме тому в педагогічному сенсі варто вживати термін «компетентність» [6, с. 6].

Поняттям «компетенція» визначається коло повноважень, а також знань, умінь, навичок, необхідних для реалізації мети й завдань діяльності, і саме вчитель є безпосереднім провідником, фактичним реалізатором компетентнісних ідей у системі «вчитель – учень», а також між іншими суб'єктами педагогічного процесу.

С. Гончаренко визначає компетентність як «сукупність знань і умінь, необхідних для ефективної професійної діяльності: уміння аналізувати, передбачати наслідки професійної діяльності, використовувати інформацію» [4, с. 149].

Відмінність компетенції від компетентності в тому, що компетенція – це знання й навички в певних сферах діяльності, а компетентність – застосування цих компетенцій у конкретній роботі. «Компетенція – добра обізнаність з чим-небудь; компетентний – який має достатні знання в якійсь галузі, який з чимось добре обізнаний, тямущий; який ґрунтується на знанні, кваліфікований» [4, с. 57]. Саме тому доцільно наголосити, що компетенція і компетентність – поняття, що взаємодоповнюють і взаємозумовлюють одне одного.

Отже, можна дійти висновку, що, по-перше, компетентність є загальною здатністю, яка ґрунтується на цінностях, знаннях, здібностях, набутих завдяки навчанню й досвіду, і сприяє саморозвитку, самовихованню й самовдосконаленню. По-друге, компетентність розглядається як рівень досягнення компетенцій, щодо яких фахівець має належні знання та досвід.

Таким чином, «компетенція» відображає зміст певного виду діяльності, а «компетентність» – сукупність якостей

особистості, необхідних для реалізації цього змісту. При цьому компетентність є сукупністю знань, умінь і навичок, що дають змогу особистості ефективно розв'язувати проблеми й виконувати необхідні дії в якій-небудь сфері життєдіяльності, а компетенція – сукупністю об'єктивних умов, що визначають можливості й межі реалізації компетентності особистості.

Розкриємо сутність поняття «професійна компетентність». М. Елькін наводить досить широке визначення поняття «професійна компетентність вчителя»: інтегральна особистісна якість, що характеризує його здатність до розв'язання професійних проблем і виконання типових професійних завдань, які виникають у реальних ситуаціях педагогічної діяльності, із використанням знань, умінь, навичок і нахилів, освітнього й життєвого досвіду, цінностей. Науковець підкреслює, що саме вона є проміжним етапом на шляху до професійної майстерності, метою якого для кожного конкретного учня (студента, працівника закладу освіти) є набуття тих знань, умінь, навичок, якостей, яких йому бракує для досягнення необхідного рівня досконалості в обраній галузі навчання або діяльності [3, с. 13].

В. Воротилова зауважує, що професійна компетентність є якісною характеристикою ступеня оволодіння особистістю своєю професійною діяльністю й передбачає: усвідомлення своїх спонукань до цього виду діяльності – потреб та інтересів; прагнень і ціннісних орієнтацій; мотивів діяльності, уявлень про свої соціальні ролі; оцінку своїх особистісних властивостей і якостей як майбутнього фахівця, зокрема професійних знань, умінь і навичок, професійно важливих якостей; регулювання на цій основі свого професійного становлення [1, с. 65].

У зарубіжних джерелах компетентність часто трактують через усталені поняття «здатність до...», «комплекс умінь», «умілість», «знання в дії», «спроможність», «готовність до...». Отже, поняття «компетентність» є інтегративним і містить такі аспекти: готовність до цілепокладання; готовність до оцінки; готовність до дії, а основною дією вчителя є спілкування й міжкультурна взаємодія.

Без сумніву, здобуті під час навчання в педагогічному університеті знання, уміння й навички є дуже важливими, але саме компетентність є індикатором, який допомагає визначити готовність студента-випускника до педагогічної діяльності, його здатність оперувати й управляти інформацією, швидко ухвалювати рішення. Набуття компетентності сприяє подальшому особистісному розвитку випускника й пошуку шляхів

самовдосконалення, здатності до змін і пристосування до нових потреб освітнього ринку праці.

Ми погоджуємося з А. Фокшек, що саме професійна компетентність як складник готовності майбутнього вчителя до міжкультурної компетентності дає змогу правильно використовувати знання, уміння, навички, досвід, зберігати самоконтроль, створювати суб'єкт-суб'єктні відносини, успішно виконувати свої обов'язки та ефективно управляти педагогічним процесом [9, с. 217].

Професійна компетентність – це не сума знань, умінь і навичок, а радше складна інтегрована якість особистості, що зумовлює можливість виконання діяльності з практичного їх втілення в управління педагогічним процесом на основі компетенцій, набутих майбутнім учителем під час навчання у вищому навчальному закладі.

Отже, трансформація сучасної вищої педагогічної освіти відповідно до стандартів Європи передбачає підготовку компетентного фахівця, який є ключовою фігурою педагогічного процесу й суб'єктом особистісного й професійного зростання.

Для розкриття змісту й структури процесу формування міжкультурної компетентності вважаємо за необхідне здійснити науково-категоріальний аналіз понять «культурна ідентичність», «культурна компетентність» і «міжкультурна компетентність».

«Культурна ідентичність» – це усвідомлення й прийняття індивідом культурних цінностей, мови, норм і правил поведінки, властивих його рідній культурі, які формують його ціннісне ставлення до самого себе, до інших людей, до суспільства й світу загалом. Проблему культурної ідентичності слід розглядати не з позиції окремого чи загального, а з усвідомлення власного «Я» людини, її самоцінності й самовираження в суспільстві. Підкреслимо, що культурні зразки, норми, традиції ідентифікують не лише спільноту, а й певну особистість. Разом з тим, культурна ідентичність виявляє лояльність до цих зразків, адже особистість самоотожнює себе з тими культурними зразками й цінностями, які є маркерами не тільки для суспільства, а й для неї самої.

Що ж до культурної компетентності у її вузькому розумінні, то необхідно виходити з того, що культурна компетентність є комплексом, що охоплює норму «загальносоціальної ерудованості людини в певному середовищі, суму правил, зразків, законів, звичаїв, заборон, етикетних настанов та інших регулятивів поведінки, вербальних і невербальних мов комуніціювання, систему

загальноприйнятих символів, світоглядних підстав, ідеологічних і ціннісних орієнтацій, безпосередніх оцінок, соціальних і міфологічних ієрархій тощо» [8].

Також для нашого дослідження важливими є праці К. Ерлі та Е. Мосаковськи, які, провівши тренінги з виховання культурної компетентності з менеджерами з 60 країн світу, визначили причини труднощів адаптації особи до нового культурного середовища. Науковцям також вдалося виділити шість основних типів культурної компетентності: провінціал (успішно працює в звичному середовищі, а за його межами виникають труднощі); аналітик (методично освоює правила й звичаї незнайомої культури); інтуїтивний (спирається на перше враження, яке зазвичай буває правильним); посол (переконливо демонструє впевненість у новому культурному середовищі); наслідувач (добре контролює свою поведінку, але не завжди помічає тонкі нюанси, важливі для розуміння ситуації, добре адаптується, має розвинену здатність до імітації); хамелеон (рідкісний тип, завдяки здатності вживатися в незнайому культуру, її представники часто приймають його за місцевого жителя) [10, с. 19].

Підкреслимо, що культурна компетентність у сучасних дослідженнях розглядається як необхідна умова успішної інтеграції у світовий соціум, як чинник зниження негативних впливів глобалізації, як умова, що дає змогу ефективно взаємодіяти в процесі міжкультурної комунікації. Саме тому вона є складником міжкультурної компетентності сучасного вчителя.

Дослідники визначають міжкультурну компетентність як «погляд і проникнення в чужу культуру» (Г. Нейнер), «досвід спільного міжкультурного взаємобуття, синергії» (М. Томас), «позитивне ставлення до присутності в суспільстві різних етнокультурних груп» (Т. Грушевицька), «комплекс соціальних навичок і здібностей» (Ю. Рот, Г. Коптельцева), «інтеграційну якість особистості» (І. Переходько), «інтегральне особистісне утворення» (Т. Парфьонова), «сукупність знань, навичок і вмінь, спільних для всіх учасників спілкування, необхідних для досягнення взаєморозуміння» (О. Садохін) тощо. На переконання Г. Єлизарової, міжкультурна компетентність – це здібності, що дають змогу мовцю вийти за межі власної культури й набути якості медіатора культур, не гублячи при цьому власної культурної ідентичності. Дослідниця розглядає міжкультурну компетентність у рамках проблеми виховання полікультурної особистості, здатної до ефективної співпраці,

ведення діалогу, здійснення міжкультурної комунікації в сучасному мінливому світі.

Зауважимо, що процес формування міжкультурної компетенції починається тоді, коли майбутній учитель не тільки починає визнавати наявність відмінностей між представниками різних культур, а й починає поважати відмінності в системі цінностей, позитивно ставитися до них, коли він психологічно й соціально готовий до обдуманого вибору вчинків у специфічній ситуації, а не діє відповідно до норм своєї культури.

Отже, міжкультурна компетенція – це діяльнісна сторона особистості вчителя, яка спрямована на реалізацію й актуалізацію міжкультурної компетентності й на адекватне міжкультурне спілкування в умовах діалогу культур.

Міжкультурна компетенція, на думку Н. Гальскова, Н. Гез, – це здатність особистості до реалізації себе в рамках діалогу культур, тобто в умовах міжкультурної комунікації. Її становлення відбувається у взаємозв'язку між освоєнням іншомовного коду й розвитком культурного досвіду людини, у складі якого можна виокремити ставлення людини до себе, до світу, а також досвід творчої діяльності [2].

У вітчизняній науці часто використовується визначення, наведене в підручнику А. Садохіна: міжкультурна компетенція – це комплекс знань і вмінь, що дають змогу індивіду в процесі міжкультурної комунікації адекватно оцінювати комунікативну ситуацію, ефективно використовувати вербальні й невербальні засоби, втілювати в практику комунікативні наміри й перевіряти результати комунікації за допомогою зворотного зв'язку [17].

Л. Корнєєва твердить, що міжкультурна компетенція передбачає здатність розуміти, цінувати й поважати чинники, які зумовлені культурою й впливають на сприйняття, мислення, оцінку та дії як свої, так і інших людей, і, з огляду на це, уміння будувати нову схему дії. Це виявляється в міжкультурному взаєморозумінні, у комунікативному й поведінковому пристосуванні до поведінки представників іншої культури й у побудові нових зразків поведінки, які базуються на цінностях і нормах різних культур.

На нашу думку, більш широке визначення поняття «міжкультурна компетентність» наведено в дослідженні О. Сніговської, яка під цим поняттям розуміє «інтегративну професійно-особистісну якість, що синтезує сукупність ... соціокультурних, професійних, культурологічних знань, умінь вербальної та паравербальної

загальнокультурних і культурно-специфічних умінь, орієнтацію на комунікацію» [7, с. 17].

Визначимо складники міжкультурної компетентності. Так, на думку О. Новикової, структурними елементами міжкультурної компетентності є афективний, когнітивний і процесуальний. Афективний компонент міжкультурної компетентності передбачає позитивне сприйняття культурного розмаїття, уміння підтримувати атмосферу довіри й співробітництва, розвинену чутливість до емоційного стану учасників міжкультурного спілкування. Когнітивний компонент охоплює культурно специфічні знання; ознайомлення з історією й культурою народів, національними особливостями та їх виявом у повсякденному й діловому житті; знання правил міжкультурного спілкування; володіння методами кроскультурного аналізу. Процесуальний елемент міжкультурної компетентності являє собою стратегії, які застосовуються до ситуацій міжкультурних контактів [2].

С. Радул вбачає специфічний складник міжкультурної компетентності в сукупності професійно-важливих знань, умінь і навичок, у системі мотивів і ціннісних орієнтацій, необхідних для ефективного виконання завдань професійної та міжкультурної діяльності, що забезпечують функціональну здатність до діяльності в ситуації міжкультурної взаємодії в стилі співпраці й толерантності.

Отже, міжкультурна комунікація є складником міжкультурної компетентності. Саме тому необхідно з'ясувати зміст поняття «міжкультурна комунікація».

Ф. Бацевич твердить, що міжкультурна комунікація – це процес вербального й невербального спілкування людей (груп людей), які, належачи до різних національних лінгвокультурних спільнот, мають різну комунікативну компетенцію. Також міжкультурна комунікація характеризується тим, що її учасники в разі прямого контакту використовують мовний код і стратегії спілкування [5, с. 82].

Зарубіжні вчені – Р. Бріслін, Г. Тріандіс та інші в міжкультурній комунікації акцентують увагу на взаємодії індивідів, представників різних культур, у процесі якої комуніканти розкривають свій досвід, знання й цінності.

Міжкультурна комунікація – спілкування, що відбувається в умовах, які настільки відрізняються від культурно зумовлених традицій у комунікативній компетенції її учасників, що ці відмінності істотно впливають на успіх чи невдачу комунікативної події. Метою міжкультурної комунікації, отже, є адаптація, що має такі основні характеристики:

зміна форм і прийомів спілкування, спрямована на встановлення порозуміння й поваги з боку іншої культури; глибока внутрішня трансформація свідомості людини, що дає змогу вийти за межі вузьких комунікаційних рамок, позначених тією культурою, де людина була вихована, й набути більш широкого погляду на природу будь-яких комунікаційних рамок і стереотипів (адаптація в цьому розумінні – це знаходження цілковитої волі, реалізованої в процесі комунікації). Особистість після такої міжкультурної взаємодії почуває себе внутрішньо збагаченою, більш пристосованою до міжособистісного спілкування.

Отже, зміст міжкультурної комунікації базується на інтеграції трьох найважливіших складників:

- 1) мова, що відображає культуру народу;
- 2) культура, що відтворює особливості суспільно-історичних умов;
- 3) особистість, яка формується в процесі освітньої та соціальної діяльності.

Висновки. Особливо цінною, на наше переконання, є необхідність переходу від навчання знань, умінь, навичок до навчання здатності навчатися й самовдосконалюватися, що залежить від нової системи управління педагогічним процесом в університеті. Відповідно до цієї системи, студента треба з перших курсів вчити навчатися в умовах міжкультурної комунікації, і чим раніше почнеться цей процес, тим успішнішим надалі буде набуття ним необхідних компетенцій.

Важливо зазначити, що в понятті «компетентність» закладено зміст також таких понять, як «професіоналізм», «кваліфікація»,

«професійні здібності», «готовність до педагогічної діяльності». Саме тому міжкультурна компетентність сучасного вчителя є складником педагогічної діяльності.

Отже, під міжкультурною комунікацією розуміють функційно-комунікативну взаємодію людей як носіїв різних культурних спільнот, що орієнтована на взаємопроникнення культурно-комунікативних смислів, досягнення взаєморозуміння з урахуванням і збереженням «національної картини світу», їх взаємозбагачення в соціокультурному й духовному планах. Це тривалий процес, пов'язаний з подоланням негативних стереотипів, формуванням готовності особистості до діалогу й культурної комунікації.

Підкреслимо, що у формуванні готовності майбутніх учителів до міжкультурної компетентності важливо акцентувати увагу на якостях і властивостях особистості, що становлять основу педагогічної діяльності й успішного виконання професійних функцій. Адже саме процес формування міжкультурної компетентності передбачає якісні зміни в сучасному ставленні до світоглядних доміант життя й процесу навчання в університеті на підставі становлення адекватної ціннісної картини світу, усвідомлення пріоритетної ролі міжкультурного спілкування в полікультурному освітньому просторі.

Актуальними напрямками подальшої розробки порушеної проблеми є дослідження впливу міжкультурної комунікації й міжкультурного спілкування на формування міжкультурної компетентності майбутнього вчителя.

Список використаних джерел

1. Васильченко Л. В. Професійна компетентність керівника школи / Васильченко Л. В., Гришина І. В. – Х. : Вид. група «Основа», 2006. – 208 с.
2. Гончарова О. А. Формування міжкультурної компетентності студентів немовних спеціальностей в процесі навчання іноземної мови [Електронний ресурс] / О. А. Гончарова, А. В. Маслова – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/portal/Soc.../2_05.pdf (03. 09. 2016).
3. Елькін М. В. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя географії засобами проектної діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13. 00. 04 «Теорія і методика професійної освіти» / М. В. Елькін; ЦППО АПН України. – Київ, 2005. – 20 с.
4. Професійна освіта: Словник: навч. пос. / Уклад. С. У. Гончаренко та ін.; За ред. Н.Г. Ничкало. – К.: Вища шк., 2000. – 380 с.
5. Садохин А. П. Введение в теорию межкультурной коммуникации: учебное пособие / А. П. Садохин. — М. : КИОРУС, 2014. – 254 с.
6. Ситник О. П. Професійна компетентність вчителя / Ситник О. П. // Управління школою. – 2006. – № 14. – С. 2–9.
7. Сніговська О. В. Формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців з міжнародних

References

1. Vasylichenko, L. V. (2006). *Professional competence of a school headmaster*. Kharkiv : Vyd. grupa "Osнова". [in Ukrainian]
2. Honcharova, O. A. *Forming intercultural competence of non-language specialties students while learning a foreign language*. Retrieved from : www.nbuv.gov.ua/portal/Soc.../2_05.pdf (03. 09. 2016). [in Ukrainian]
3. Elkin, M. V. (2005). *Forming professional competence of a future Geography teacher by means of project activity : abstract of thesis for the degree of Candidate of Pedagogical Sciences : 13. 00. 04 "Theory and methods of professional education"*. Kyiv. [in Ukrainian]
4. Honcharenko, S. U. (2000). *Professional education: Dictionary: study guide*. Ed. by N. H. Nychkalo. Kyiv : Vyshcha shkola. [in Ukrainian]
5. Sadokhin, A. P. (2014). *Introduction into the theory of intercultural communication: study guide*. Moscow : KIORUS. [in Russian]
6. Systnyk, O. P. (2006). Professional competence of a teacher. *Upravlinnia shkoloiu*, 14, 2–9. [in Ukrainian]
7. Snihovs'ka, O. V. (2014). *Forming intercultural competence of future specialists in international relations in the educational environment of a classical university : abstract of thesis for the degree of Candidate of Pedagogical Sciences : 13. 00. 04 "Theory and methods of professional education"*. Uman'. [in

- відносин в освітньому середовищі класного університету: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / О. В. Сніговська. – Умань, 2014. – 24 с.
8. Флиер А. Я. Культурологическая парадигма образования (к определению понятия) [Электронный ресурс] / А. Я. Флиер. – Режим доступа: <http://www.culturalnet.ru/main/person/626> – Загл. с экрана (.).
 9. Фокшек А. В. Професійна компетентність як складова підготовки майбутнього вчителя до суб'єкт-суб'єктного управління / А. В. Фокшек // Проблеми підготовки сучасного вчителя: збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / [ред. кол.: Побірченко Н. С. (гол. ред.) та ін.]. – Умань: ПП Жовтий О. О., 2011. – Випуск 4. – Частина 2. – 350 с. – С. 214–220.
 10. Эрли К. Культурная компетентность / К. Эрли, Э. Мосаковски // *Harvard Business Review*. – Россия. – 2004. – № 2. – С. 15–19.

Рецензент: Молодиченко В.В.– д.філософ.н., професор

Відомості про авторів:

Кожевникова Алла Власівна

alla.sun.ua@gmail.com

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького
вул. Гетьманська, 20, м. Мелітополь,
Запорізька обл., 72312, Україна

Дудко Ярослава Вікторівна

jaroslava.zav@gmail.com

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького
вул. Гетьманська, 20, м. Мелітополь,
Запорізька обл., 72312, Україна

Голубенко Наталія Вікторівна

golubenko1602@ukr.net

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького
вул. Гетьманська, 20, м. Мелітополь,
Запорізька обл., 72312, Україна

doi: <http://dx.doi.org/10.7905/nvmdpu.v0i17.1612>

*Матеріал надійшов до редакції 05. 09. 2016 р.
Прийнято до друку 05. 10. 2016 р.*

Ukrainian]

8. Flier, A. Ya. *Culturological paradigm of education (to the definition of the notion)*. Retrieved from: <http://www.culturalnet.ru/main/person/626> [in Russian]
9. Fokshek, A. V. (2011). Professional competence as a component of a future teacher's training to subject-subject management. *Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelia: coll. of scientific works of Uman' Pavlo Tychyna State Pedagogical University*, Issue 4, Vol 2, 214–220. [in Ukrainian]
10. Earley, Ch. (2004). Cultural competence. *Harvard Business Review. Rossiia*, 2, 15–19. [in Russian]

Information about the authors:

Kozhevnykova Alla Vlasivna

alla.sun.ua@gmail.com

Melitopol Bohdan Khmelnytsky
State Pedagogical University
20 Hetmans'ka St., Melitopol, Zaporizhia region,
72312, Ukraine

Dudko Yaroslava Viktorivna

jaroslava.zav@gmail.com

Melitopol Bohdan Khmelnytsky
State Pedagogical University
20 Hetmans'ka St., Melitopol, Zaporizhia region,
72312, Ukraine

Holubenko Nataliia Viktorivna

golubenko1602@ukr.net

Melitopol Bohdan Khmelnytsky
State Pedagogical University
20 Hetmans'ka St., Melitopol, Zaporizhia region,
72312, Ukraine

doi: <http://dx.doi.org/10.7905/nvmdpu.v0i17.1612>

*Received at the editorial office 05. 09. 2016.
Accepted for publishing 05. 10. 2016.*